

Terug naar de natuur. Een poging tot onderwijs in zakelijk schrijven vanuit een authentieke drang in plaats van schoolse dwang

Vooraf

In deze workshop wil ik met deelnemers een werkvorm uitvoeren en bediscussiëren uit de pedagogie voor zakelijk schrijven voor het hbo, zoals ik die ontwerp en onderzoek in het kader van een PhD-onderzoek (vakgroep Literacy Research Centre, Lancaster University, UK).

1. De aanleiding

Buiten de schrijfles appen, posten en bloggen mijn hbo-studenten fanatiek en met flair. Maar als diezelfde studenten in een schrijfles een bepaald soort zakelijke tekst moeten schrijven (een rapport, brief, website, handleiding, enz.) verdwijnt die schrijfdrang en verandert die intuïtieve trefzekerheid waarmee ze communiceren in onzekerheid. Ik probeer daar verandering in te brengen met een andere aanpak van zakelijk schrijven.

2. Het idee

Door met studenten tijdens de les te schrijven over en te luisteren naar de wederwaardigheden uit hun dagelijks leven, wil ik hun natuurlijke neiging tot expressie en communicatie weer opwekken. Opdat ze zouden kunnen ervaren dat schrijven in wezen geen schoolse taak is, maar een krachtig middel om je uit te drukken en je te verbinden met anderen. Ook haal ik hun buitenschoolse schrijfactiviteiten de klas in. Dan gaat het om activiteiten die ze tijdens hun vrije tijd ontplooiën, zoals het updaten van hun *foodblog* of het starten van een actie op *Facebook* voor een sociaal doel, en om activiteiten die ze in hun bijbanen uitvoeren, bijvoorbeeld het chatten met klanten van de *webcare* afdeling van een *callcenter*. Ik beschouw deze buitenschoolse activiteiten als volwaardige schrijfhandelingen en probeer de intuïtieve trefzekerheid die ze daarbij zo

fraai tentoonspreiden te gebruiken als een stimulans in andere schrijfcontexten, zoals die van hun latere beroepspraktijken.

Zakelijk schrijven begint in dit geval dus niet bij de genre-eisen waaraan een tekst zou moeten voldoen, maar bij de boodschap die studenten over willen brengen. Het gaat me er niet alleen om dat ze die boodschap leren uiten en uitwisselen, maar ik doe nog een stap terug; het is belangrijk dat ze erachter komen welke gedachten en gevoelens ze überhaupt hebben die tot een boodschap kunnen leiden. Studenten staan stil bij door henzelf geformuleerde vragen uit hun dagelijks leven ('Wat ga ik in de vakantie doen?', 'Ga ik wel of niet veranderen van studie?', 'Hoe vertel ik mijn baas dat ik opslag wil?'). Al schrijvend proberen ze erachter te komen wat ze eigenlijk voelen, denken en willen zeggen. Vervolgens checken we gezamenlijk of er inderdaad precies staat wat ze bedoelen, of het er ook zó staat, dat de geadresseerde zich aangesproken voelt en of er geen taalfouten in de tekst zitten. Omdat de beroepscontexten waarvoor studenten opgeleid worden niet voor handen zijn in de klas, doen we rollenspelen. Zo schrijven de studenten korte tekstjes vanuit verschillende posities en functies uit hun toekomstige beroepspraktijk ('Schrijf het eerst eens als een autoritaire directeur en daarna als een softe *people manager*'). Ze experimenteren met variaties in toon ('En nu overdreven brutaal'), inhoud ('Maak het eens expres vaag'), structuur ('Begin eens andersom'), enz.

Tekstgenres, schrijfconventies en (machts)verhoudingen worden na het voorlezen van de uiteindelijke teksten besproken. Studenten proberen te expliciteren welke intuïtieve reacties ze op de teksten van elkaar hadden toen ze ernaar luisterden. Zo vormen ze langzamerhand een idee van de mogelijke manieren die ze hebben om zich als schrijvers van zakelijke teksten te positioneren in die toekomstige contexten.

3. Het doel

Ik streef ernaar dat studenten met deze schrijfbenadering een kritische, 'context-sensitieve' schrijfcompetentie ontwikkelen. Dat is niet alleen een vermogen om in elke nieuwe context (publiek, privé en professioneel) goed in te schatten welke schrijfactiviteiten, schrijfconventies en uiteindelijke teksten in die context geëigend zijn, maar eveneens een vermogen om te taxeren wat de risico's zijn als wordt afgeweken van wat gebruikelijk is in die specifieke context.

4. De theoretische rugdekking

Het idee om te werken vanuit de schrijfactiviteiten uit het dagelijkse leven van studenten en zo deze context-sensitieve schrijfcompetentie te ontwikkelen sluit aan bij een

stroming die de *New Literacy Studies* (NLS) is gaan heten (o.a. Barton & Hamilton 1998; Gee 2007; 2015; Street 2012). Deze stroming legt de nadruk op geletterdheid (*literacy*) als een handeling: “*Literacy is primarily something people do; it is an writing activity, located in the space between thought and text*” (Barton & Hamilton 1998: 3). In deze visie is geletterdheid, kunnen lezen en schrijven, geen autonoom maar een ideologisch fenomeen (o.a. Street 1984; 2012). Het is geen neutraal geheel van technische vaardigheden dat toebehoort aan een individu en dat toepasbaar is in elke context, met altijd min of meer dezelfde effecten. Geletterdheid is meervoudig en afhankelijk van sociale, culturele en beroepscontexten.

Elke vorm van geletterdheid is verankerd in een specifiek wereldbeeld en lezen en schrijven is altijd een sociale handeling die gekenmerkt wordt door machtsrelaties.

De *New London Group* (NLG), nauw gerelateerd aan de *New Literacy Studies*, muntte het begrip *multiliteracies* (Cazden et al. 1996). Er zijn niet alleen meerdere vormen van geletterdheid die variëren, afhankelijk van culturele, sociale of professionele contexten, maar door de ontwikkelingen op het gebied van communicatietechnologie is het begrip ook nog op een andere manier verbreed: betekenisgeving is multimodaal geworden (Cope & Kalantzis 2009; 2015). Tekst wordt meer en meer gecombineerd met beeld en geluid en zo ontstaan er multimodale producten. Dat heeft consequenties voor de inhoud van het onderwijs in zakelijk schrijven. Een sollicitatiebrief verandert in een videosollicitatie, een website smeekt om een besef van de kracht van beelden en om kennis van de betekenis van tekens en symbolen, enz. Het is niet meer vanzelfsprekend dat studenten geletterdheid van alleen een schrijfdocent leren, maar er hoort ook een docent op het gebied van beeld en design bij betrokken te zijn.

Met de onderkenning van het bestaan van *multiliteracies* en het idee dat deze altijd ideologisch geladen zijn, ondersteunen de *Literacy Studies* en de *New London Group* mijn aanpak om in lessen zakelijk schrijven schrijfactiviteiten uit het dagelijkse leven te betrekken. Door uit te gaan van de al aanwezige eigen kennis, kunde en inzichten van studenten op het gebied van geletterdheid in multimodale zin beoog ik dat ze gaan ervaren dat schrijven voor hen ook een krachtig expressie- en communicatiemiddel kan zijn in hun latere beroepscontexten. Door geletterdheid te bestuderen in termen van belangen en machtsverhoudingen zodat studenten bewuster kunnen kiezen hoe en wat ze schrijven, hoop ik bij te dragen aan het emancipatoire streven van het hbo waar de Vereniging Hogescholen over praat (o.a. HBO-raad 2009).

Referenties

Barton, D. & M. Hamilton (1998). *Local literacies: Reading and writing in one Community*. London: Routledge.

- Cope, B. & M. Kalantzis (2009). "Multiliteracies: New literacies, New Learning". In: *Pedagogies: An International Journal*, 4, p. 164-195.
- Cope, B. & M. Kalantzis (2015). 'The Things You Do to Know: An Introduction to the Pedagogy of Multiliteracies'. In: B. Cope & M. Kalantzis (eds). *A Pedagogy of Multiliteracies: Learning By Design*, Palgrave, London, p. 1-36.
- Gee, J.P. (2007). *Social linguistics and literacies: Ideology in Discourses* (3rd edition). London: Taylor & Francis.
- Gee, J.P. (2015). 'The new literacy studies'. In: J. Rowsell & K. Pahl (eds.). *The Routledge handbook of literacy studies*. London: Routledge, z.p.
- HBO-Raad (2009). *Kwaliteit als opdracht*. Den Haag: HBO-Raad.
- Street, B. (1984). *Literacy in theory and practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Street, B. (2012). 'New literacy studies'. In: M. Grenfell, D. Bloome, C. Hardy, K. Pahl, J. Rowsell & B. Street. *Language, ethnography, and education: Bridging new literacy studies and Bourdieu*. New York/London: Routledge, z.p.
- The New London Group (1996). "A Pedagogy of Multiliteracies: Designing Social Futures". In: *Harvard Educational Review*, 66 (1), p. 60-93.